

Möjligheter och utmaningar för en trygg livsmedelsförsörjning i Eskilstuna

Sammanfattning av "Rapport över Resiliensanalys av Eskilstuna kommuns livsmedelsförsörjning"

Eskilstuna kommuns arbete har letts av Lars Wiklund och Lars-Erik Dahlin.
Från Stockholms Resilience Centre och Albaeco har arbetet letts av My Sellberg och Louise Hård af Segerstad.

Lars Wiklund, kommunstrateg, Eskilstuna kommun, lars.wiklund@eskilstuna.se
My Sellberg, doktorand, Stockholm Resilience Centre, my.sellberg@su.se
Louise Hård af Segerstad, verksamhetschef Albaeco, louise@albaeco.com

Introduktion

Kan vi ta maten på bordet för given? I och med klimatförändringar, beroendet av insatsvaror och det faktum att vi i Sverige importerar mer än hälften av vår mat blir livsmedelsförsörjningen allt mer sårbar. Detta har uppmärksammats allt mer i media under senare tid och under våren 2016 väntas en proposition om en nationell livsmedelsstrategi.

Eskilstuna kommun tog detta på allvar och genomförde under 2014 och 2015 en resiliensanalys av livsmedelsförsörjningen i kommunen i samarbete med Stockholm Resilience Centre vid Stockholms universitet och Albaeco. Resiliens är förmågan hos olika system att klara av förändring och kunna utvecklas och förnyas även när omvärlden förändras. Syftet var att bedöma hur situationen ser ut i Eskilstuna kommun, hur vi kan förbereda oss på kommande förändringar, samt hur vi bäst kan ta vara på möjligheter och forma en utveckling som är önskvärd. Ett ytterligare syfte var att undersöka och utveckla resiliensanalys som metod i strategisk kommunal planering.

Resiliensanalysen lyfte fram livsmedelsförsörjningen som en strategisk fråga på ett sätt som inte gjorts i kommunen tidigare. En resiliensanalys tar ett helhetsgrepp på de framtidsutmaningar livsmedelsförsörjningen står inför och undersöker frågan i ett längre tidsperspektiv. Analysen tillför också ett nytt sätt att tänka på hållbar utveckling med fokus på förmågan att tillgodose våra behov och utvecklas under förändrade omständigheter. Därmed belyser arbetet även behovet av mångfald, levande kunskap om hur livsmedel produceras, samt förmågan att kunna producera mat mer lokalt om det skulle behövas.

Analysen är en fördjupning av den förstudie som gjordes under 2013 och är en kontinuerlig process där resultaten kan förfinas och uppdateras allt eftersom.

www.eskilstuna.se/resiliens

Resultat: Sårbarheter och föreslagna strategier

Fyra sårbarheter identifierades i det workshopbaserade arbetet:

- Ökande avstånd mellan producenter och konsumenter och minskande kunskap om livsmedelsproduktionen hos konsumenterna
- Ensidig livsmedelsproduktion i regionen och beroende av det globala handelssystemet både för livsmedel och insatsvaror till lantbruket
- Låg ekonomisk gångbarhet på gårdsnivå och låg återväxt inom lantbruket
- Brister i kommunens krisberedskap, t.ex. avsaknad av livsmedelsreserver

Alla de här sårbarheterna innebär att det är svårare för kommunen att hantera effekter av klimatförändringar, stigande energipriser och andra omvärldsfaktorer.

För att hantera dessa sårbarheter framkom tre huvudstrategier:

- **Utveckla lantbruket och förädlingen i regionen, samt att stärka närproducerade livsmedel.** Att utöver den globala livsmedelsproduktionen också ha en stark lokal marknad

med varierat utbud skulle kunna ge en försäkring mot potentiella kriser internationellt och nationellt. Genom att medvetet utveckla kommunens riktlinjer för planering och inköp kan lokal produktion och förädling stärkas. Detta överbryggade en konflikt mellan ekologiskt och konventionellt jordbruk som fanns bland deltagarna.

- **Öka medvetenheten om livsmedelsförsörjning**, t.ex. genom att informera allmänheten och engagera skolor och restauranger. Detta bedömdes på längre sikt kunna skapa en kritisk massa med intresse för lokal mat och möjliggöra en blomstrande och hållbar lokal marknad. Dessa kunskaphöjande strategier kan även skapa intresse för lantbruk och matproduktion som yrke. Att ta fram data över hur produktionen och konsumtionen ser ut i kommunen och hur den har förändrats under senare tid ger en bättre förståelse för livsmedelsförsörjningen som ett system. Att veta vad som faktiskt produceras i kommunen är också en förutsättning för att kommunen ska kunna efterfråga mer närproducerade livsmedel. Med ökad kunskap kan medvetenheten om sårbarheterna öka och därmed också handlingsberedskapen inför klimatförändringar och andra utmaningar. Ett sätt att integrera livsmedelsförsörjningen i kommunal planering kan vara att ta med frågan i arbetet med klimatanpassning.
- **Gynna extern samverkan och dialog**. Det finns mycket som aktörer i kommunen kan göra för att skapa en önskvärd utveckling. I vissa fall har kommunorganisationen stor rådgivning, t.ex. vid krisberedskap och upphandling. För att påverka vilken mat som produceras och konsumeras i kommunen i allmänhet krävs dock samverkan och dialog mellan ett flertal viktiga intressenter. Livsmedelsförsörjningen påverkas mycket av faktorer utanför kommunens

kontroll, som prissättningen på den globala marknaden och EU-lagstiftning. Resilienshöjande åtgärder har potentialen att göra kommunen bättre förberedd på att hantera sådana förändringar. De föreslagna strategierna visar också att det finns stora resurser i kommunen, inom natur, kultur och infrastruktur, som skulle kunna mobiliseras!

Föreslagna strategier

- Utveckla kretslopp och cirkulär ekonomi (koppling till övergödningströskel)
- Skapa mötesplatser och nätverk
- Inventera lokal produktion
- Informera allmänheten, bl.a. genom skolan
- Odlar i staden
- Ta vara på mångkulturell kunskap och tillgänglig arbetskraft
- Engagera restauranger
- Skapa fler möjligheter till lokal/regional förädling
- Skapa lokala marknader (bondens marknad, varubuss, mobila gårdsbutiker, skylta närodlat, använda omlastningscentralen)
- Stötta omställning till ekologiskt
- Öka kommunens inköp av lokal mat
- Utnyttja multifunktionalitet i produktionsmark

- Stötta små, lokala producenter (använda möjligheter med omlastningscentralen)
- Uppmuntra entreprenörer och innovation
- Satsa på grön teknik i jordbruket
- Ta vara på vatten- och markresurser vilket utgör en förutsättning på lång sikt
- Stärk krisberedskapen i kommun och hushåll

Resiliensanalysen som metod

Resiliensanalysen tar avstamp i den handbok som tagits fram av forskarnätverket Resilience Alliance: "Assessing Resilience in Social-Ecological Systems: Workbook for Practitioners." Den är framför allt inriktad på förvaltning av naturresurser men har här anpassats för det kommunala sammanhanget.

Resiliensanalysen kan sammanfattas så här: *En gemensam lärandeprocess för att öka förståelsen av systemet, hitta de mest betydelsefulla faktorerna som formar systemet och därmed välja strategier som gör systemet mer förberett för att hantera förändringar och överraskningar.* En resiliensanalys beskriver vad som utgör källor till resiliens i ett system, men gör inte anspråk på att mäta resiliensen, eftersom det är alltför komplext och kontextberoende.

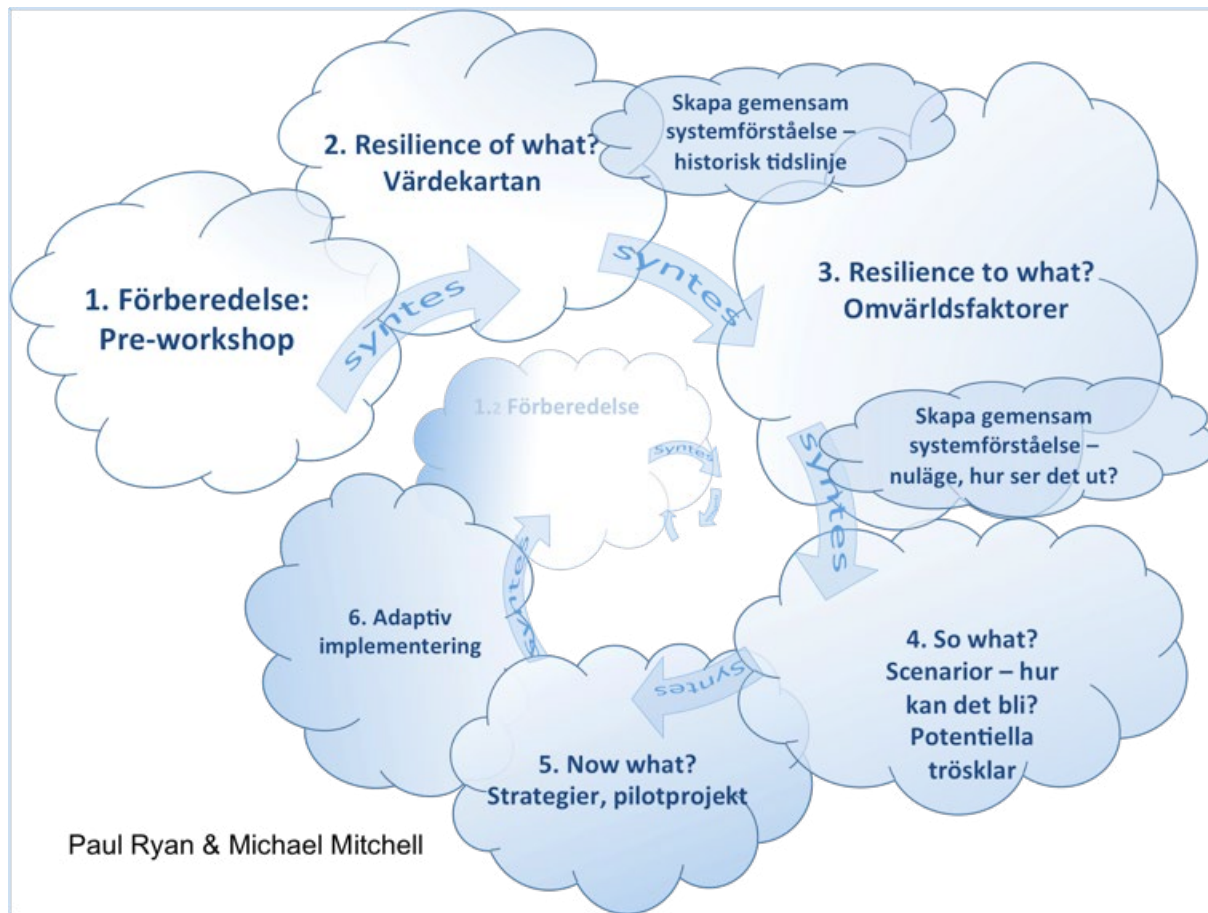
Resiliensanalysen är en deltagardriven process som utgår från och arbetar med den kunskap som finns samlad i rummet. Arbetet i Eskilstuna har bestått av två delar: 1) en pre-

workshop med framför allt nationella och regionala aktörer, och 2) en resiliensanalys, med framför allt lokala aktörer, omfattande tre workshoppar och däremellan research, bearbetning och analys av materialet.

En del av resiliensanalysen gick ut på att undersöka om metoden var användbar på kommunal nivå. Resultaten visar att dialogen med olika aktörer var ett viktigt format som bidrog till lärande, den skapade en gemensam tro på och vilja till förändring och deltagarna fann mer samsyn sinsemellan än de väntat sig. Att diskutera tröskeleffekter och resiliens bedömdes som givande för den strategiska planeringen, men det innebar också en pedagogisk utmaning då många termer och begrepp upplevdes som komplexa och svårbegripliga. Det var också en utmaning att nå ett brett deltagande. Data-tillgänglighet var också ett hinder eftersom regional och lokal statistik över livsmedelsförsörjningen saknas i många fall.

Nyckelfaktorer för en framgångsrik resiliensanalys är:

- politisk förankring,
- tid för lärande och för deltagarprocessen,
- en bred representation hos deltagarna eftersom kunskapen och erfarenheterna i rummet avgör resultatet,
- tillgång till relevanta data,
- koppling till pågående arbete på kommunen.

Paul Ryan & Michael Mitchell

Nästa steg:

För kommunen:

Utveckla och testa pilotprojekten som deltagarna arbetade fram under resiliensanalysen.

Ta fram en kommunal strategi som samordnar olika delar av kommunens arbete som kopplar till livsmedelsförsörjning, varav resiliensanalysen är en.

Bredda deltagandet i det fortsatta arbetet genom att prova nya format, t.ex. en matmässa eller aktiviteter på helger och kvällar.

Adressera dataluckor och göra fördjupade studier, t.ex. över vad som produceras i kommunen.

Delta aktivt i existerande regionala nätverk och aktiviteter eftersom den regionala nivån identifierats som viktig för närproducerad mat.

Bygga intern kapacitet för resiliensplanering genom att integrera resiliensperspektivet i planeringsprocessen och jobba systematiskt med uppföljning och kontinuerligt lärande.

För att utveckla metoden:

Ett nästa steg för metodutvecklingen är att ta fram en handbok för resiliensanalys i kommunal planering. Handboken ska introducera det specifika med resiliensperspektivet, såsom tröskeleffekter, på ett pedagogiskt sätt och presentera en samling metoder som kan kombineras på olika sätt beroende på sammanhanget. Den ska också vara ett stöd i designen av deltagarprocessen. Handbokens syfte är att stärka resiliensanalysens bidrag till omställning för hållbar utveckling. Arbetet i Eskilstuna har börjat adressera omställning genom att undersöka hur nuvarande trender för livsmedelsförsörjningen kan brytas och en lokal produktion och marknad kan stärkas. Då handlar det inte bara om att stärka resiliensen i det nuvarande systemet på kort sikt, utan att faktiskt skifta över till ett mer långsiktigt hållbart livsmedelsförsörjnings-system.

